

Ochrana přírody

ročník 76 číslo 2 2021

Kulérová příloha

Zprávy / Aktuality / Oznámení

Slavnosti pastvin v Českém středohoří získaly regionální známku

Ukazuje se, že jedním z nevhodnějších způsobů, jak získat veřejnost pro ochranu přírody, jsou akce přímo v terénu. Každý návštěvník, který odchází domů spokojený, obohacený o nové znalosti, zážitky a pocity, nebo alespoň s jiným úhlem pohledu, znamená obrovskou výhru pro státní ochranu přírody. Lze totiž očekávat, že prožitek z terénu bude sdílet se svými blízkými, kteří vylíčené zkušenosti přijmou za své. Slavnosti pastvin, tradiční akce pro širokou veřejnost na Litoměřicku, která si získala nemalou přízeň návštěvníků, byla certifikována jako regionální produkt České středohoří v kategorii zážitky. Je to první certifikovaný zážitek pro akci, kterou pořádá AOPK ČR.

Ukázka plodů starých odrůd ovocných stromů z Českého středohoří. Foto Lenka Čolobentičová

pomáhá realizaci dvou projektů LIFE. Tým projektu LIFE+ Stepi Lounského středohoří (2011–2017) zavedl tradici konání Slavností stepí. Aktuálně probíhající projekt LIFE České středohoří (2017–2023) na něj v mnohém navázal. Projektový tým pravidelně připravuje terénní exkurze pro širokou veřejnost, ve spolupráci se školami organizuje na projektových lokalitách environmentální programy, realizuje různé přednášky a připravuje i muzejní výstavu o Českém středohoří. Krom rozvíjení Slavností stepí se zaměřil v úzké spolupráci s obcí Hlinná a městem Litoměřice na podzimní Slavnosti pastvin.

Slavnosti pastvin vyšly z nápadu zástupců obce Hlinná. Výhodou bylo, že k cílům projektu LIFE České středohoří patří také obnova a údržba evropsky významné lokality Holý vrch, která leží právě nad obcí Hlinná. Lokalitu obývají i dva cílové druhy projektu – koniklec otevřený a přástevník kostivalový. Záměr uspořádat ven-

kovní akci pro veřejnost v kulisách této části Českého středohoří proto výtečně zapadl do celkové specifikace projektu. Slavnosti stepí naplňují jeho cíle v oblasti osvěty a vzdělávání, zapojení místních obyvatel a vlastníků půdy k ochraně přírody a šetrnému hospodářství s užitím tradičních metod zemědělství. Přípravu podpořilo i město Litoměřice, které se každoročně ujímá zajištění bezplatné kyvadlové dopravy z centra města.

Slavnosti pastvin se v první řadě snaží přiblížit rodinám s dětmi způsoby ochrany přírody Českého středohoří. Zážitkově-naučný okruh tvoří stanoviště zaměřená na poznávání přírody. Další zastavení se věnuje šetrnému zemědělství, životu na venkově a lidovým řemeslům. Ta si mohou návštěvníci také vyzkoušet u stánku Muzea v přírodě Zubrnice. Seznámí se i s prací místního včelaře či specifiky chovu ovcí. Pracovníci AOPK vše do-

Akce pro veřejnost jako cesta ke spolupráci v regionu

Příprava akcí pro veřejnost je finančně i organizačně náročná. AOPK ČR, regionálnímu pracovišti SCHKO České středohoří od roku 2011,

plňují výkladem o zdejší krajině, rostlinách i živočiších. Průvodcem tu je Středohoř, mytický ochránce Českého středohoří. K akci patří i jarmark na návsí obce Hlinná. Prodávají se výrobky regionálních producentů, kulturní program doplňují umělci a různé spolky, jejichž práce je spojena s Českým středohořím.

Přínos Slavností stepí je hned dvojitý – jednak ukazují návštěvníkům, že o zdejší přírodu je třeba pečovat, jednak propojují práci státní ochrany přírody s vedením obcí a měst, občanskými spolky a místními firmami. Na akci se podílí také Stráž přírody, Lesy ČR, Ústav pro hospodářskou úpravu lesů a Středisko ekologické výchovy SEVER Litoměřice.

Regionální známka pro Slavnosti pastvin

Regionální známky výrazně provázejí cestovní ruch v České republice. Většina organizací, které je udělují, je sdružena do Asociace regionálních značek. Ta stanoví kritéria, jejichž splněním se zájemcům otevírá cesta pro udělení známky. Většina žadatelů o udělení regionální známky v Ústeckém kraji pochází ze soukromého sektoru a většina udělených známek patří konkrétním výrobkům. Úspěšnou žádost o certifikaci zážitku ze strany státní instituce lze proto považovat za skvělý výsledek spolupráce na regionální úrovni.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR zažádala o certifikaci zážitku v listopadu 2020. Bylo nutné doložit zásadní kritéria, jako třeba opakování akce po tři roky, přínos pro region a jeho kulturní nebo přírodní bohatství. Dále musí být zajištěno kvalitní organizační zázemí, medializace a infrastruktura pro návštěvníky. Akce by také měla propojovat další subjekty v regionu. Svou povahou splňují Slavnosti pastvin požadovaná kritéria téměř bez výjimky. Regionální známka se poprvé uděluje na dva roky. Poté je nutné její obnovení, které je však už platné na dobu tří let. Přijedte se v září na Hlinnou přesvědčit, že si Slavnosti pastvin regionální známku opravdu zaslouží.

Ondřej Nitsch, Petr Kříž, Martin Ušala

Osvěžená značka Národního parku Podyjí se představuje

Nevěřte, ale i čáp černý, symbol z loga Národního parku Podyjí, žil a žije svým příběhem. Velmi dobře si vzpomínám na jedno naše

2 / 2021 Ochrana přírody

jednání v roce 1990 se zástupci rakouské Občanské iniciativy za záchranu Podyjí. Tehdy její představitel pan Helmut Salek, vždy vyzbrojen fasciklem dokumentů, které vehementně posílal na příslušné rakouské úřady, vytasil na nás dopis na novém hlavičkovém papíře. V jednom jeho horním rohu se důstojně vznášel čáp černý. Nevládka si prostě řekla, že bez loga nelze úřadovat (správně) a urychleně tento grafický nedostatek napravila (správně) vskutku symbolickým druhem (správně). A „podyjský“ čáp černý byl na světě!

Tento chráněný ptačí druh vzácně obývá málo přístupná místa v hlubokých lesích na obou stranách Dyje v národních parcích Podyjí a Thayatal. A jeho letící silueta symbolizuje, že příroda nezná hranic. Čápa nepochybně doporučil pan docent Werner Katzmann z Univerzity v Grazu, další z osobností ve vedení vzpomínané občanské iniciativy. To on byl autorem projektu Schwarz Storch, který navrhoval zřízení Nationalparku Thayatal a propojení jeho ochrany s naším Podyjím. Katzmannem vedená občanská iniciativa byla tehdy v porevolučním čase prvním partnerem v komunikaci s námi, lidmi ze státní ochrany přírody. Tehdy jsme se zeptali, jestli bychom nemohli symbol čápa černého používat společně, jako značku svorné snahy vytvořit bilaterální chráněné území na státní hranici. A dočkali jsme se bezprostředního souhlasu. Jak se dočtete dále, česká strana tomuto ptačímu symbolu zůstala věrná, zatímco Rakušané si za deset let poté, v době vzniku Nationalparku Thayatal v roce 2000, zvolili jinou značku.

Po zřízení NP Podyjí v roce 1991 nám brněnský zoolog, cestovatel, výtvarník a designér Jan Dungal zpracoval návrhy značky Národního

parku Podyjí, jejímž ústředním motivem byl čáp černý. Logo bylo následně rozpracováno do „razítkové“ podoby užívané bezmála 30 let.

Po této době jsme ve shodě s autorem loga konstatovali, že by se značka měla aktualizovat, změnit, modernizovat, tedy v řeči byznysu provést rebranding. Ostatně víte, že aktuálně Sparta Praha, ale i např. tradiční automobilky Auto Škoda či BMW, jdou opakovaně touto cestou a svou značku osvěžují vhodným re-designem? Nejsme sice komerční firma, nicméně respektujeme, že vizuální stránka značky si zaslouží časem inovaci. Navíc si změnou značky připomínáme mimo jiné i 30. narozeniny NP Podyjí a reagujeme na to, že se mění vnímání chráněné přírody v myslích lidí.

V nové značce je čáp více symbolický a ve své letící siluetě méně realistický. Nové barvy – svěží zelená a blankytně modrá – nevyjadřují nic víc než podyjský lesní hvozd a vody řeky Dyje. Tvar kruhu i mezikruží s nápisem „Národní park Podyjí“ jsme záměrně zachovali. Novou značku postupně při různých příležitostech představujeme, uplatňujeme a „zavádíme do provozu“. Podíváte-li se na tirážní stranu tohoto časopisu, i zde už má svou premiéru.

Zejména v oboru ochrany přírody má užívání značek toho kterého chráněného území dlouhodobou tradici a je vlastně potvrzením toho, že jistá forma firemní identity, resp. její prvky, sluší i státním institucím.

Tomáš Rothrückl

Náhrady škod způsobených vlky se rozšíří, začíná platit nová vyhláška

Dne 1. dubna začala platit nová vyhláška k náhradám škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.

Upřesňuje výpočet výše škody, pamatuje na léčbu zraněných zvířat a umožňuje například zaplatit odvoz uhynulých zvířat do kafilerie. Nové znění vyhlášky a nové podmínky mj. reagují na dohodu s chovateli, myslivci, zemědělci a s Ministerstvem zemědělství při přípravě plánu programu péče o vlka, který vznikl v loňském roce.

„Vyhláška je výsledkem dohody s chovateli při přípravě programu péče o vlka obecného.

Náhrady chovatelů se rozšiřují o další položky nezbytných výdajů, které chovatelé po útocích vlků mají. Pro to, aby se rozšířil i výčet druhů domestikovaných zvířat, za něž je poskytována náhrada, nebo se proplácel i veterinární posudek, je ale potřeba novela zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Na ní již pracujeme a počítáme také se zapojením Ministerstva zemědělství,“ uvedl ministr životního prostředí Richard Brabec.

Vyhláška zcela nově stanovuje způsob výpočtu výše škody velkými šelmami (vlk obecný, medvěd hnědý, rys ostrovid) na vymezených domestikovaných zvířatech a psech sloužících k jejich hlídání. Bude do něj nově zahrnuta cena za likvidaci uhynulých kusů (kafilerní služba) v důsledku útoku šelmy, specifikuje se výpočet nákladů na léčbu zraněných zvířat a zohledňuje užitkovost domestikovaných zvířat, a také cena za usmrceného pasteveckého psa či náklady na jeho léčbu. Pro výpočet škody se stanoví vzorec, do něhož může vstupovat i již využívaný a resorty MŽP a MZe doporučený ceník vybraných druhů hospodářských zvířat, který byl dojednán se svazy chovatelů v roce 2017. Tento ceník je nově podle vyhlášky zveřejněn na internetových stránkách MŽP, aby mohlo docházet k jeho aktualizaci.

Nová vyhláška upřesňuje i postup při výpočtu výše škody u všech typů škod, které jsou zákonem řešeny, tedy škody na vybraných hospodářských zvířatech, rybách, plodinách, trvalých porostech včetně lesa i na včelstvech a včelařském zařízení nebo nemovitostech (souvisejících s hospodařením) a movitých věcech v nich.

Dochází také k významnému zpřesnění výpočtu škod vydrou na rybách. Detailní vzorec výpočtu vznikl na základě výsledků výzkumu a byl celou řadu let ověřován jako doporučený postup ze strany resortu životního prostředí. Dojde tak k usnadnění a současně sjednocení postupu při zpracování odborných či znaleckých posudků, které slouží k stanovení výše škod. Pro výpočet bude možné využít, obdobně jako v případech hospodářských zvířat, také ceník, který byl převzat od Ministerstva zemědělství a pro účely vyhlášky doplněn o průměrnou cenu rybí obsádky nebo cenu

2 / 2021 Ochrana přírody

tzv. bílé ryby využívané jako zdroj potravy při chovu dravých druhů ryb. Ceník ryb je uveřejněn na internetových stránkách MŽP. Další odborné podklady pro výpočet, jako je hustota populace vyder podle jednotlivých kvadrátů standardní mapovací síťe a vrstva vodních ploch považovaných za přehrady, uveřejňuje již nyní na svých internetových stránkách AOPK ČR.

Vyhláška č. 126/2021 Sb., o způsobu výpočtu výše škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy začala platit 1. dubna 2021 a nahradila vyhlášku č. 360/2000 Sb.

Tisková zpráva AOPK ČR

Česká republika pomáhá chránit přírodu v Arménii

Experti začínají pracovat na návrhu úprav arménské legislativy a institucionálních změn pro efektivnější zajištění ochrany přírody v této zakavkazské republice.

Jedná se o projekt Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) a Finského institutu ochrany životního prostředí (SYKE) ve spolupráci s arménským Ministerstvem životního prostředí. Východiskem je partnerská smlouva mezi Arménií a EU (CEPA).

V Jerevanu nově působí koordinátor projektu Jindřich Chlapek z AOPK ČR, který má za sebou též účast na projektech v ochraně přírody například v Gruzii nebo Moldávii. „Arménie je z hlediska biodiverzity takovým drahokamem. Chceme pomoci arménským kolegům efektivně chránit jejich přírodní bohatství i v současné nelehké situaci a využít naše zkušenosti z České republiky. V devadesátých letech jsme příjemcem nejruznější pomoci byli my. Jsem rád, že to můžeme nyní vrátet tam, kde je potřeba,“ řekl při odjezdu na dvouletou misi Jindřich Chlapek.

Během dvouletého projektu připraví AOPK ČR a SYKE ve spolupráci s kolegy z arménského Ministerstva životního prostředí návrhy na změnu legislativy v ochraně biodiverzity v Arménii s využitím směrnic Evropské unie v této oblasti. K přijetí těchto změn se Arménie zavázala v Komplexní a rozšířené dohodě o partnerství s Evropskou unií. Ruku v ruce s návrhy na legislativní změny navrhnou čeští a finští experti též úpravu institucionálního zabez-

pečení ochrany přírody. „Všechny naše návrhy budeme detailně konzultovat s arménským Ministerstvem životního prostředí a plánujeme i konzultace, semináře a diskuse s vědeckou komunitou, zemědělci, lesníky, nevládními organizacemi a dalšími skupinami,“ doplnil David Lacina z AOPK ČR, vedoucí projektu.

Projekt „Posílení ochrany biodiverzity v Arménii a její udržitelné využívání v souladu s evropskými standardy“ [3] je financován evropským programem Twinning. Dvouletý projekt řídí Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (www.nature.cz) a úzce na něm spolupracuje s Finským institutem ochrany životního prostředí – SYKE (www.syke.fi) a arménským Ministerstvem životního prostředí. Objem finančních prostředků na dva roky poskytnutý Evropskou unií je 994 220 eur (cca 26 mil Kč).

Twinning je osvědčeným nástrojem Evropské komise pro spolupráci veřejných administrativ. Počet zemí zapojených do programu se v posledních letech zvyšuje a od roku 2019 Twinning expanduje i do mimoevropských zemí. Distribučním centrem twinningových projektů v České republice je Ministerstvo financí.

Není to první mezinárodní projekt, na kterém se Agentura ochrany přírody a krajiny ČR podílí. Nejaktivnější je v oblasti střední Evropy a Karpat, kde se účastní několika projektů zaměřených na prostupnost krajiny a ochranu přírody. Její dosud nejvýznamnější zahraniční asistence směřovala do Gruzie, kde se podílela na přípravě plánů péče pro dva národní parky a přípravu návštěvnické infrastruktury. V Africe vypracovala AOPK ČR studii proveditelnosti pro vytvoření ekoturistické infrastruktury v národním parku Kafue v Zambii.

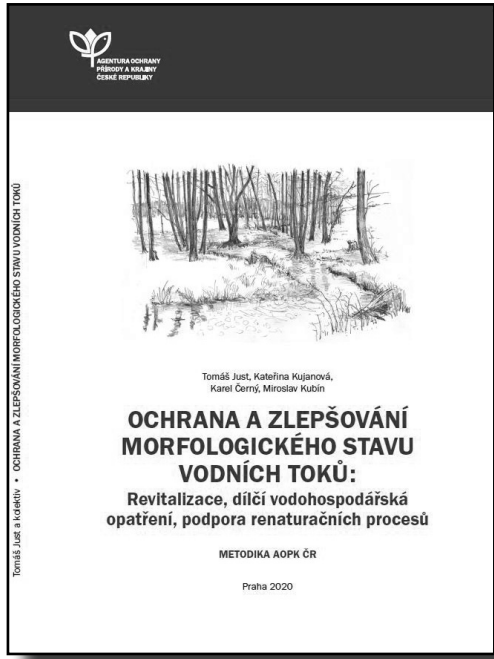
Tento projekt je financován Evropskou unií.

Za obsah této tiskové zprávy je plně zodpovědná Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a tisková zpráva nemusí nutně odrážet stanovisko Evropské unie.

Tisková zpráva AOPK ČR

Proč tato metodika?

Třicet let usilujeme o nápravu morfologicko-ekologického stavu vodních toků a jejich niv, poničených vodohospodářskými úpravami v průběhu předchozích sta let. Již na konci minulého století bylo zřejmé, že plošně od-

vodnění milionu (!) hektarů půd spojené s destrukcí jejich vodohospodářských vlastností a technické úpravy koryt poloviny délky (!) řek a potoků způsobily mimořádné poškozování retenčních schopností krajiny. Tato skutečnost na nás doléhá čím dál více v souvislosti s projevy změny klimatu, zejména zvyšováním teplot, dlouhodobými suchy, čtenějšími povodněmi a přívalem deště. I širší veřejnost si dnes uvědomuje, že ekologická obnova toků, obnova krajiny a zlepšení stavu půd jsou naprosto nezbytné pro naši schopnost čelit dopadům projevů změny podnebí.

A jak na tom tedy jsme po našem třicetiletém úsilí? Jak velkou část masivně destruovaných vodních a na vodu vázaných ekosystémů se nám podařilo obnovit? Na jak velké ploše lesní a zemědělské půdy byl eliminován vliv plošného odvodnění? Kolik kilometrů toků bylo revitalizováno? Odpovědi na tyto a podobné otázky nejsou zrovna uspokojivé.

Špatný stav zemědělských půd (utužení, dramatická ztráta organické hmoty, plošná eroze) se nezlepšil, naopak se v některých parametrech dále zhoršuje. Od roku 1992 se uvolnilo na obnovu krajiny a vodního režimu jen v resortu životního prostředí 31 mld. Kč. Znatelněji je podpora patrná v obnově mokřadů, navrácení rozptýlené zeleně do zemědělské krajiny a v její obnově v zastavěných územích. V případech zlepšení morfologie a prostupnosti

vodních toků je výsledek slabší. Můžeme mluvit o revitalizaci přinejlepším jedné stovky kilometrů většinou menších potoků.

Jestliže vodohospodářské úpravy trvaly sto let (vč. padesáti let kolektivizace a socializace venkova) a jejich nápravě se věnujeme třicet let, měli bychom se dnes blížít zhojení alespoň třetiny jizev způsobených krajině. K této hodnotě jsme se však dosud nepřiblížili. Příčin lze pojmenovat více. Mezi hlavní patří zprerhaný vztah vlastníků k půdě následkem minulého režimu, některé legislativní překážky, přetrvávající technicistní přístup části vodohospodářské obce, vysoké náklady obnovních opatření, ale i rozdělení odpovědnosti za vodu v krajině mezi dva resorty.

Čím dál více je zjevné, že dosažení skutečně významných zlepšení v krajinném měřítku je možné pouze co nejširším umožněním přírodních procesů. Dříve byly přístupy jako tolerování zanášení či zarůstání odvodňovacích systémů, obnova mokřadů nebo renaturace toků vnímány jako zanedbávání povinností vlastníků a správců vodních toků. V současnosti, naštěstí, dochází již ke změně tohoto vnímání. Letošní změna vodního zákona umožňující zjednodušené rušení a odpis technických úprav toků významně usnadňuje zavádění ekologicky orientované správy vodních toků – správy využívající samovolných renaturačních procesů.

Samozřejmě v celé řadě případů si jen s přírodními procesy nevystačíme a bude třeba je nadále doplňovat, resp. jim předcházet realizací často stavebně a investičně náročných revitalizačních opatření. Zejména pak v případech významných toků, toků v intravilánech obcí (kde je třeba řešit povodňové průtoky), toků s funkčními odběry vod, toků využívaných k plavbě apod.

A zde se dostáváme k otázce v nadpisu: „Proč tato metodika?“ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) se účastní aktivit spojených s obnovou morfoloického stavu vodních toků po celých třicet let. Pomáhala formulovat a od počátku (r. 1992) administrovala při zpětném pohledu nadčasový Program revitalizace říčních systémů MŽP. Od roku 2007 iniciuje a kultivuje projekty zaměřené na obnovu krajiny a morfologii a prostupnost vodních toků a financované ze

strukturálních fondů EU. Předkládaná metodika „*Ochrana a zlepšování morfoloického stavu vodních toků*“ je uceleným souborem doporučení a zkušeností nabytých AOPK ČR za zmíněných třicet let vč. zkušeností získaných od kolegů ze zahraničí. Autorskému týmu pod vedením Tomáše Justa se podařilo sestavit úctyhodné dílo obsahující podrobné návody a přístupy k řešení. Mnozí jistě ocení a bude pro ně inspirací přehled příkladů dobré praxe s bohatou obrazovou dokumentací.

Věřím, že metodika přispěje k rozšíření poznatků a k urychlení zlepšení stavu vodních toků v naší krajině.

Pavel Pešout

Názory a polemika

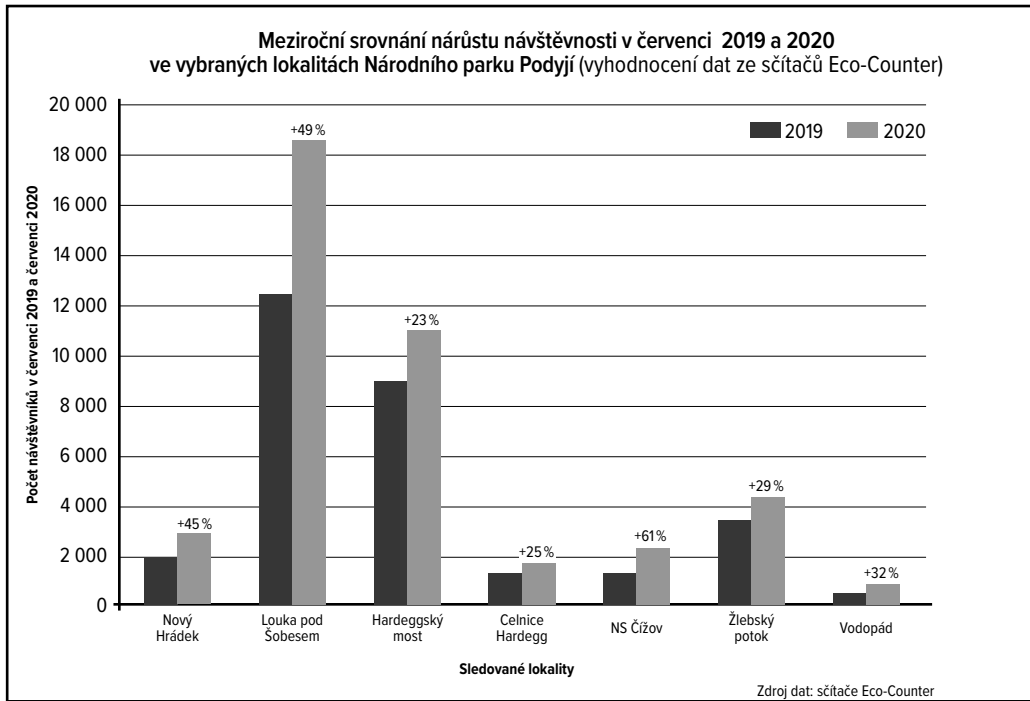
„Covidová turistika“, komerční reklama a žurnalistika okurkové sezony jako fenomény přispívající k vytváření přelidněných míst v našich zvláště chráněných územích včetně Národního parku Podyjí

Zvláště chráněná území včetně národních parků jsou zejména v posledních letech zatížena nadměrnou návštěvností. Tyto trendy lze vystopovat ve všech národních parcích, patrný jsou z dlouhodobého monitoringu návštěvnosti. Nejinak tomu je i v NP Podyjí, což vyplývá i z jiného článku tohoto čísla časopisu.

V souvislosti s uvedeným trendem pochopitelně vyvstávají otázky nad příčinami tohoto jevu. A spolu s nimi i logicky navazující otázka – jaká je návštěvnická únosnost daného území? Absorpční schopnost chráněných území (míněno z pohledu ochrany přírody) nevyplývá jen z jejich rozlohy, ale z míry rizika jejich možného ohrožení. V případě rozlohou malých parků, jako je Podyjí, platí, že jeho malá rozloha předznamenává i velkou zranitelnost. I zde si proto musí správa národního parku zodpovídat mnohé otázky, které z širšího úhlu pohledu vyplývají ze zákonného principu předběžné opatrnosti a zároveň souvisejí s ústavou zaručeným právem volného pohybu.

Příčiny návštěvnického (pře)tlaku

Overturismus v chráněných územích jako jev posledních let má mnoho příčin, kterými mimo jiné jsou:

- obecně zvyšující se pochopitelný zájem o „opravdovou“ přírodu, či tzv. divočinu;
- přirozená touha zejména městských lidí trávit volný čas v přírodě, nejlépe v té „značkové“;
- zvyšující se nabídka ubytovacích a stravovacích kapacit v daném regionu, se kterou je spojena marketingová činnost provozovatelů zařízení;

- národní tradicionalismus spočívající např. v jisté „povinnosti“ ztéci vrchol naší nejvyšší hory, byť pomocí lanové dráhy, na kterou čekám ve frontě 4 hodiny;

- negativní labelling – národní park se stává značkou, která je často zneužívána – viz sezonní mediální masáže s dobrými radami, co musíme vidět a zažít, kdy autoři doporučení a návodů často bezohledně a neprofesionálně pracují s kategoriemi zvláště chráněných území obdobně jako s jinými komerčními etiketami na zboží;

- tlak reklamy zvoucí budoucí klienty do zvláště chráněných území přírody s cílem užít si „tělocvičnu v přírodě“ (bohužel snad i proto je mnohými náš nejstarší národní park vnímán především jako megaskiareál Prahy, a nikoliv jako tundra v srdci Evropy);

jsme se pouze vybranými místy, která jsou populárními cíli návštěv. Zjištěný nárůst byl dle jednotlivých lokalit o cca 20–40 % (koresponduje s odhady rakouského NP Thaya-tal). V extrémních případech v měsíci červenci dosahovalo toto číslo navýšení o 50–60 %. Dopady obliby: návaly lidí v některých místech, přečpaná parkoviště, odstavená auta na zelených plochách a uvnitř obcí, snížení pohody života místních, hluk, odpadky.

Malí vlivní ze sedmé velmoci

Především v průběhu loňského roku jsme zaznamenali nebyvalou aktivitu různých médií, kdy žurnalisté vehementně doporučovali návštěvu některých míst národního parku. Informace byly často mylné, zatížené chybami. Přikročili jsme opět ke komparativní mikrostudii. K porovnání byla vybrána klíčová slova, slovní spojení a místní názvy, sledována byla jejich frekvence v médiích v měsících červnu až srpnu v letech 2019 a 2020. Zdrojem informací byly statistické údaje získané z monitoringu médií Newton Media, který je oficiálně využíván resortem MŽP. Z uvedených dat vyplývá, že se počet „mediálních impulzů“ meziročně extrémně zvýšil, v některých případech až o stovky procent. Zvýšení návštěvnosti ve vybraných lokalitách je zřejmé, zjišťování případné korelace a kauzality může být inspirací pro následné odborně pojaté studie. Ve většině případů mediálních aktivit pravděpodobně nešlo o komerční reklamy, ale o vlastní iniciativu různých médií, která tímto způsobem prožívala „okurkovou sezonu“. Za zmínku stojí i vliv různorodých reklamních kampaní vinařské společnosti Znovín (ve vztahu k vinici Šobes), který naše jednoduchá komparace postihnout doložitelně ani nemohla.

Nudit se nebudete

Samostatnou kapitolou jsou kontraproduktivní protimluvné kroky státu v postojích dvou resor-

Meziroční srovnání nárůstu „mediálních impulzů“ dle vybraných klíčových výrazů

Klíčový výraz v médiích	Počet zmínek v médiích (červen až srpen 2019)	Počet zmínek v médiích (červen až srpen 2020)	Nárůst zmínek v médiích (%)
Vranov nad Dyjí zámek	31	109	252
Podyjí Nový Hrádek	17	127	647
Šobes	42	127	202
Hardegg	35	92	163
Podyjí dovolená	22	138	527
Podyjí výlet	62	299	382

(data z monitoringu médií Newton One)

tů a dvou institucí. Server Kudy z nudy (spadající pod agenturu Czech Tourism, tedy zařízení MMR) zveřejnil na podzim 2020 příspěvek „10 důvodů, proč jet na výlet do NP Podyjí“. Prezentace je naprosto neprofesionální, plná zásadních chyb a nedostatků, neváhám poznamenat, že se jedná o dezinformaci. Správa NP Podyjí podává veřejně dostupné informace především prostřednictvím svých webových stránek, avšak autor příspěvku ve zmíněném portálu je pravděpodobně ani neviděl. Rozhodně nedošlo k nějaké autorizaci textu ze strany naší instituce. Jsou tam ignorována nová pravidla pro vstup do vyhlášeného klidového území Podyjí, ohlášeno zpřístupnění oblasti Braitava (30 let ve speciálním režimu klidové oblasti v návaznosti i na obdobnou oblast v Rakousku – bez přístupu veřejnosti). Mylná terminologie se objevuje na několika místech a k tomu zveřejněné špatné fotky. Naše organizace s vedením agentury bude o této záležitosti jednat. Rovněž tak dle mých informací zahájilo kroky MŽP vůči MMR.

Jaké jsou možné regulační mechanismy v národním parku?

a) Především celá řada regulačních nástrojů dle aktuální právní úpravy:

- vymezení klidových území v NP a vyhrazení cest uvnitř, kde platí pravidlo pohybu pouze po vyznačených stezkách (§ 17 ZOPK);

- omezení vstupu z důvodu ochrany přírody (§ 64 ZOPK);

- přechodně chráněná plocha (§ 13 ZOPK);

- další instrumenty vyplývající např. z lesního zákona.

b) Vyhrazení či „obětování“ jednoho místa k tolerované vysoké koncentraci návštěvníků.

To má však i svou odvrácenou stranu – jde na ruku konzumerismu návštěvníků, kteří v návštěvnickém centru zhlédnou film, uvidí z vyhlídky kus hezké přírody, prohlédnou si handicapovaného živočicha ve výběhu, koupí suvenýr a zpět je do civilizovaného světa odveze tak oblíbený vláček. Jsou vlastně podvedeni a ochuzeni o skutečný zážitek z přírodního divadla. Vyměnili televizní obrazovku za jiný spektakl, jinou pro ně přijatelnou formu získání informací.

c) Rozproštění návštěvnosti do plochy a absorbování všech zájemců.

Toto zdánlivě jednoduché řešení nemusí být též ideální, problematické je zejména v ZCHÚ malé rozlohy.

Jaká mohou být další řešení?

a) Stanovení limitů, práce s dalšími regulačními mechanismy.

Jako příklad fungujícího systému lze uvést rezervачní systém pro splouvání části horního toku Vltavy v NP Šumava.

b) Regulace prostřednictvím poplatku za vstup do ZCHÚ.

Rozvedení tohoto tématu je nad rámec příspěvku. Nelze však opomenout tuto praxi v mnoha státech světa, kdy vhodně zvolený poplatek plní roli regulační a je zároveň jedním z ekonomických zdrojů zajišťujících provoz chráněných území.

c) Posílení informační a dohledové služby v terénu.

Strážní služba fungující v rámci správ národních parků i dalších ZCHÚ je dlouhodobě personálně poddimenzovaná. Zatímco Národní divadlo má dostatečný počet uvaděček a biletářek, Národní galerie má dostatečné množství dohlížejících pracovníků, naše národní parky na tuto potřebu jen dlouhodobě neúspěšně poukazují. Provizorním řešením, které využívá i Správa NP Podyjí, je nasazování dalších zaměstnanců, především z řad odborných a technických pracovníků, kteří projdou potřebným proškolením pro výkon stráže ochrany přírody. Ale ani to nemůže být trvalým východiskem z nouze, neb takto postavený náhradní systém připravuje organizaci o potřebnou odbornou pracovní kapacitu k zajištění dalších povinných agend.

Závěr – úvahy a doporučení

Nepochybně nás čeká množství práce, především v komunikaci s velkými i malými aktéry dění v oblasti cestovního ruchu. Nezbytná je součinnost s lokálními destinačními agenturami. Národní parky nejsou tělocvičnou v přírodě. Nejsou místem vhodným pro nekontrolovatelný rozvoj komerčního turismu (vede k situacím

popisovaným jako overtourismus), jejich poslání je jiné. Nepochybně každý občan má právo navštívit národní park, radovat se a poučit se z jeho přírodních hodnot. Společnost však má současně právo a povinnost zajistit primárně ochranu přírody v těchto územích i za cenu využití legitimních regulačních nástrojů. Jen tehdy můžeme, jako zodpovědné instituce, naplňovat ono dávné ochranářské „poznej a chraň“.

Tomáš Rothrockl

Medailonky a vzpomínky

K devadesátinám Vladimíra Hanáka

V roce, kdy Národní park Podyjí oslaví 30. výročí existence, slaví významné jubileum také jeden z jeho otců-zakladatelů, doc. RNDr. Vladimír Hanák, CSc.

31. března 2021 oslavil Vladimír 90. narozeniny. Většina zoologů, ale i jinak zaměřených přírodovědců či ochránců přírody, si Vladimíra Hanáka jistě zařadí především jako odborníka a pedagoga spojeného s katedrou zoologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Právě tam Vladimír pracoval prakticky po celou svoji vědeckou kariéru a dosud zde emeritně působí. Na tomto pracovišti vyrostly s jeho pomocí desítky zoologů, kteří získali nejen vynikající odbornou průpravu a nezbytné faktické vědomosti. Mnozí od Vladimíra převzali ještě něco navíc. Byli osloveni jeho charismatickou osobností, mohli ocenit vynikající schopnosti komunikovat napříč vědeckou komunitou, ale i s lidmi z praxe, z nejrůznějších oborů tak či onak spojených s přírodou. Vladimír tak vychoval generaci zoologů, kteří se dokážou domluvit nejen s vědeckými kapacitami, ale zároveň i s hajným, rybářem či zemědělským hospodářem, které berou a uznávají jako přirozené partnery v zájmu o krajinu a v ní žijící zvířata. Už tento přístup je zásadním přínosem Vladimíra Hanáka pro ochranu přírody. V dnešní době honby za citačními indexy, individuální specializace jednotlivých odborníků a vnímání jen úzce vymezených oblastí zájmu je to vzor nesamozřejmý, nesmírně potřebný a inspirativní.

V souvislosti s Podyjím se pak musíme vrátit dále do minulosti. Vladimír Hanák se totiž narodil ve Znojmě. Přestože většinu života prožil v Praze, Znojmo, Znojemsko a obzvlášt dnešní Národní park Podyjí stále považuje za své „domovské“

území. Ze Znojma se musela rodina českého obchodníka pana Rudolfa Hanáka po obsazení pohraničí v roce 1938 vystěhovat, Vladimír tak další část svého dětství a dospívání prožil na Třebíčsku. Po válce se rodina do Znojma vrátila a Vladimír nastoupil ke studiu na znojmském gymnáziu. Už z konce gymnaziálních let (1948 a 1949) se datují první jeho publikovaná zoologická pozorování z Trauznic, Mločího údolí, ale i z Vranova, Bítova, Jaroslavice a dalších lokalit. Spolu s Vladimírem tehdy Znojemsko zkoumal i jeho bratr Pavel a další kolegové, např. Jiří Komárek, dnes profesor algologie na Jihočeské univerzitě, či pozdější filmoví režiséři Jaromír Vašta a Rudolf Adler. Kromě terénního bádání se Vladimír se svými přáteli věnoval i zoologickým sbírkám – pracovali na první revizi rozsáhlé kolekce vycpanin uložené na hradě Bítov, stejně jako na poválečných svozech zoologických preparátů do Jihomoravského muzea ve Znojmě. V roce 1949 pak Vladimír nastoupil studium zoologie na Přírodovědecké fakultě UK. V následujících desetiletích se do Znojma nadále vracel, jeho odborné působení se však i kvůli uzavření přírodovědně nejcennějších částí Znojemska do nedostupného hraničního pásma odehrávalo spíše jinde. Až na počátku 80. let 20. století se spolu s několika dalšími odborníky již jako etablovaný a uznávaný zoolog zapojil do prvních novějších průzkumů tehdy čerstvě vyhlášené CHKO Podyjí.

Vladimír Hanák před terénní stanicí v Zadních Hamrech, 1995. Foto Antonín Reiter

Tato aktivita byla završena vytvořením prvního souborného přírodovědeckého hodnocení území v tzv. Oborovém dokumentu (1985).

A zde vlastně pomalu začíná příběh vzniku současného národního parku. Vladimír Hanák soustavně sledoval vývoj poznání o tomto území, a jakmile po pádu komunistického režimu a „železně opony“ nastala diskuse o dalším osudu Podyjí, stal se jedním z propagátorů a vlivných podporovatelů přeměny CHKO do podoby národního parku. Sám se intenzivně zapojil do výzkumu území. Navíc sem přilákal, dalo by se přímo říct fyzicky dovedl či dovezl, množství dalších význačných zoologů napříč obory, kteří pod jeho vedením začali dohánět letitý dluh v základním poznání zdejší fauny. Během 90. let se tak i díky Vladimírovu podílu stalo Podyjí populárním územím mezi zoology nejen z Prahy, ale i z dalších akademických a univerzitních center. Byl položen základ výzkumu řady skupin bezobratlých živočichů, z obratlovců se Vladimír se svými studenty zaměřil především na savce a mezi nimi zvlášt podrobně na netopýry (první souborná publikace 1997). Dále také soustředil pozornost na obojživelníky (publikováno 2000) a plazy, v nichž viděl pro území zásadní, cenné a přitom snadno podchytitelné skupiny. Tím byly zahájeny dlouhodobé monitorovací aktivity, které probíhají dosud a umožňují nám sledovat vývoj živočišných společenstev území dnes již v zajímavém časovém odstupu.

Kromě badatelských činností se Vladimír stejně usilovně věnoval i věcem organizačním, společenským a dá se říct až politickým. Hned v 80. letech 20. století stál u zrodu Poradního sboru CHKO Podyjí, kterému poté předsedal. Po vyhlášení národního parku předsedal i jeho radě, a to až do roku 2014. Právě při jednáních rady neúnavně uplatňoval schopnost spojovat lidi z různých profesí a názorových proudů, diplomaticky řešit neshody a hledat přijatelné kompromisy v zájmu ochrany přírody. Jako uznávaný odborník a vynikající vyjednávač úspěšně prosazoval „lokální“ zájmy i na nejvyšších úrovních státní správy, při mnoha jednáních s ministry, poslanci, senátory a dalšími vlivnými osobnostmi. Současně byl respektovaným členem česko-rakouské komise pro spolupráci národních parků Podyjí a Thayatal. Díky nadhledu, charismatickému vystupování a určité míře zdravého lokálního patriotismu Vladimír zásadně přispěl k tomu, že se Podyjí stalo na národní i mezinárodní úrovni

známým pojmem a v mnoha ohledech vzorovým územím.

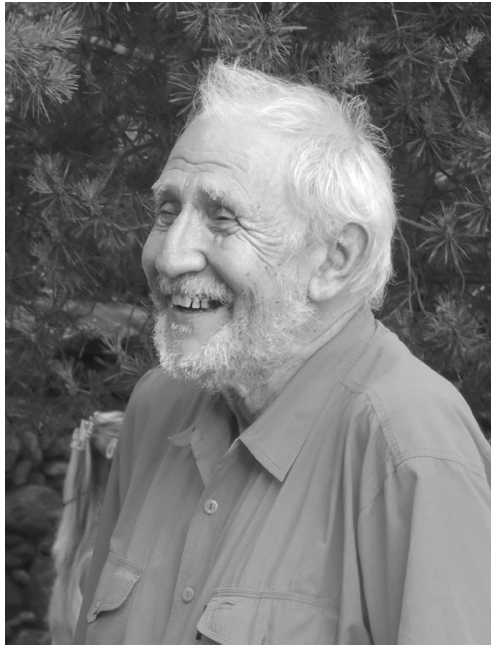
Za vědeckou i organizační činnost v Podyjí bylo Vladimírovi v roce 2015 uděleno ocenění Dobrý skutek pro Podyjí. Jako dlouholetý člen Rady Národního parku Podyjí a zároveň odborný pracovník Jihomoravského muzea ve Znojmě můžu za obě tyto spřátelené, na mnoha úrovních činnosti spolupracující organizace bez zaváhání říci, že Vladimírův přínos s povděkem vnímáme stále, a to jak na úrovni institucí, tak v rovině jednotlivců, které ovlivnil či nasměroval.

Na tomto místě si nemohu odpustit osobní poznámku, protože i já patřím k četným zoologům, kteří se jako Vladimírovi studenti podívali poprvé do Podyjí v rámci jím vedených exkurzí a výzkumů. Jak jeho přístup, tak samozřejmě i Podyjí samotné mne oslovily natolik, že v tomto území žiji a pracuji už prakticky 30 let. Naše společně probdělé noci při odchotech netopýrů na Ledových slujích, stejně jako událostmi, humorem a nečekanými nálezy nabitě jarní výpravy za obojživelníky a plazy patří k mým nejkrásnějším studentským vzpomínkám. Jsem za to Vladimírovi stále vděčný, stále kolem sebe vidím vliv jeho lidsky moudrého přístupu k problémům ochrany přírody, který jako by zůstal v Podyjí trochu otištěn, i když sem Vladimír už přijíždí jen na občasné exkurze. Těším se, že se tu na jaře zase potkáme. Přeji Vladimírovi i za všechny kolegy z Podyjí pevné zdraví a další spokojeně prožitá léta.

Antonín Reiter

Vzpomínka na Pavla Řepu

Jsou zprávy, které se píšou nesmírně těžce. V noci z 12. na 13. března 2021 zemřel známý tachovský zoolog, muzejník, divadelník, literát a vůbec člověk, který miloval život – RNDr. Pavel Řepa (*23. 7. 1943). Chybí mi trochu slova, tak jen krátce. Rodilý Pražák, student docenta Waltra Černého, se koncem 60. let dostal do Muzea Českého lesa v Tachově (1966–1990), věnoval se intenzivně terénní ornitologii, ač původním zaměřením ichtyolog, zajímal se zejména o metody registrace ptačích druhů v krajině. Byl hnacím motorem pracovních skupin pro výzkum lysky černé a sčítání káně lesní. Zúčastňoval se pravidelně významných ornitologických a zoologických konferencí, zejména u nás a na Slovensku. Dopisoval si s předními evropskými ornitology, publikoval odborné statě, biologická hodnocení i posudky. Pracoval i ve státní ochraně přírody

Pavel Řepa.
Foto Libor Schröpfer

(vedoucí oddělení ochrany přírody na Okresním úřadě v Tachově 1990–2002, pracovník Správy CHKO Slavkovský les 2002–2010), aby se opět vrátil do Muzea Českého lesa, kde definitivně skončil v roce 2020 jako sedmasedmdesátiletý. Byl to přesvědčený ochranář toho starého typu, větrem ošlehaný, terénem odkojený, nikdy se nevzdávající. Své ochrannářské snahy zdůvodňoval s noblesou sobě vlastní, jeho ústní i písemná komunikace díky neobyčejně bohaté slovní zásobě zní dodnes nejednomu úředníkovi v uších, resp. jí má před očima. Hra se slovem, písemně nebo ústně, to byla Pavlova parádní disciplína!

Znal jsem Pavla téměř 40 let, vypili jsme spolu spoustu piva a vína, počítali ptáky, zažili jsme sluníčko, průtrž mračen i mráz, pro mne nezapomenutelné zůstanou nekonečné debaty o ptáčích i o životě jako takovém, mnohdy do brzkých ranních hodin. Byl to člověk sršící nápady, dobrou náladou, dovedl být velmi vtipný, jeho zásobárna vtipů a nejrůznějších životních příhod byla takřka nevyčerpatelná. Musím zmínit i jeho roli organizátorskou, připravil a koordinoval sčítání ptáků v mnoha oblastech jihozápadních Čech. Díky výsledkům mnohaletého sčítání ptáků byla v roce 2005 jako jedna z posledních v České republice vyhlášena chráněná krajinná oblast Český les. I Pavlovo zásluhou. Kromě přírody bylo jeho vášní divadlo, které nejen hrál, ale byl činný i autorsky. Nemohu ještě jednou nezmínit jeho neskutečnou pisatelskou po-

tenci, je autorem stovek zoologických větších i drobnějších sdělení, ale i knih. Vloni vyšla kniha „Ptáci Tachova“ byla bohužel jeho poslední. Od roku 2010 byl čestným členem České společnosti ornitologické.

Sbohem, Pavle, čest Tvé památce!

Tvůj Libor Schröpfer

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(přehled vybraných aktualit za období únor–březen 2021)

Zákon č. 50/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, v platném znění

Zákon č. 115/2000 Sb. upravuje podmínky, rozsah a způsob poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy státem. Novela prodlužuje „přechodné období“, po které je kormorán velký zařazen do právního režimu tohoto zákona, a to navzdory tomu, že kormorán velký nepatří mezi zvláště chráněné živočichy.

Cílem zákona je zajištění podmínek pro hrazení škod působených kormoránem velkým i v období 2021–2023.

Novela je účinná až od 1. 4. 2021, aktuálně však převažuje výklad, že dle zákona bude hrazena škoda na celá léta 2021, 2022 a 2023, tedy i škoda vzniklá od počátku letošního roku.

Vyhláška č. 126/2021 Sb., o způsobu výpočtu výše škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, v platném znění

Vyhláškou dochází k provedení zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, v platném znění. Nový předpis nahrazuje stávající vyhlášku č. 360/2000 Sb., která s ohledem na její stáří i vysokou míru obecnosti již neodpovídala aktuálním poznatkům a zkušenostem v této oblasti právní úpravy.

Vyhláškou je zejména upřesněn postup při výpočtu výše škody v jednotlivých případech, které se týkají škod na hospodářských zvířatech, rybách, včelstvech a včelařských zaříze-

ních a v případě trvalých porostů upřesňuje také stávající odkaz na způsob oceňování trvalých lesních porostů, doplňuje nově specifikaci u travních porostů a u trvalých porostů nelesních dřevin odkazuje na vyhlášku Ministerstva financí č. 441/2013 Sb., k provedení zákona o oceňování majetku, v platném znění.

Vyhláška nově také zohledňuje náklady vzniklé v souvislosti s léčbou poraněného domestikovaného zvířete nebo psa sloužícího k jeho hlídání či také náklady na odvoz uhynulých zvířat do kafilerie.

Je účinná od 1. 4. 2021.

Vyhláška č. 44/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 49/2011 Sb., o vymezení útvarů povrchových vod, v platném znění

Novela legislativně ukotvuje vodní útvary povrchových vod a do přílohy č. 2 zařazuje „*Seznam útvarů povrchových vod včetně umělých a silně ovlivněných útvarů povrchových vod*“. Seznam obsahuje název útvaru, jeho jednoznačný identifikační kód, zařazení do kategorie (řeka, jezero) a určení hydromorfologického charakteru (přirozený, silně ovlivněný, umělý).

Novela také upřesňuje popisné charakteristiky kategorie „řeka“ a kategorie „jezero“.

Účinná je od 1. 3. 2021.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 3 As 59/2020 – 68 ze dne 5. 2. 2021

Nejvyšší správní soud se ve sporu ohledně zákonnosti rozhodnutí o povolení kácení dřevin zabýval mj. posouzením závažnosti důvodů pro kácení dřevin jakožto základní podmínkou pro povolení kácení dřevin.

Uvádí, že orgány ochrany přírody se při rozhodování nemohou spokojit s pouhým konstatacím existence pravomocného rozhodnutí o umístění stavby (či stavebního povolení). Uzemní rozhodnutí a stavební povolení mohou být důvodem ke kácení, může se však stát, že zájem na zachování dřevin převáží nad zájmem na realizaci dané stavby. Orgány ochrany přírody jsou tak povinny vzít v úvahu také například očekávaný přínos realizace stavby lokalitu jakož i její negativní dopady.

Sdělení odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP o zajištění zpracování souhrnů doporučených

opatření pro evropsky významné lokality a ptačí oblasti

(Věstník Ministerstva životního prostředí, ročník XXXI, březen 2021, ČÁSTKA 3, č. j. MZP/2021/130/251)

Ministerstvo životního prostředí zajistilo zpracování souhrnů doporučených opatření pro tyto evropsky významné lokality: Beskydy, Dobříňský háj, Hajnice, Halín (aktualizované SDO), Hochberk, Horní Kamenice, Hukvaldy, Ječmeniště, Kamenický rybník, Kamenný vrch u Heraltic, Káraný – Hrbáčkovy tůně, Kersko, Kladské rašeliny, Kobylská skála, Kost, Kotýz, Lomnický rybník, Louky v Jeníkově, Loužek, Mašovický lom (aktualizované SDO), Netřeb, Niva Nemanického, Opatovské zákopy, Pístecký les, Quarré (aktualizované SDO), Ranská jezírka, Skalky u Havraníků (aktualizované SDO), Stráně u Kochánek, Stružnické rybníky (aktualizované SDO), Špidláký (aktualizované SDO), Šilheřovice (aktualizované SDO), U Borovné, Újezdec (aktualizované SDO), Výrovické kopce (aktualizované SDO), Výrovy skály, Žehuňsko, Želinský meandr, Žofina Huť (aktualizované SDO), Žofínský prales – Pívoňické skály.

Souhrn doporučených opatření byl zpracován také pro Ptačí oblast Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Všechny dokumenty lze najít na portálu Ústředního seznamu ochrany přírody (<http://drusop.nature.cz/>).

Sdělení sekce ochrany přírody a krajiny Ministerstva životního prostředí a sekce zemědělství a potravinářství Ministerstva zemědělství k využívání čmeláků zejména jako opylovačů v rámci zemědělské produkce a k postupu při vydávání povolení výjimky k jejich využití podle § 56 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

(Věstník Ministerstva životního prostředí, ročník XXXI, březen 2021, ČÁSTKA 3, č. j. MZP/2021/130/251)

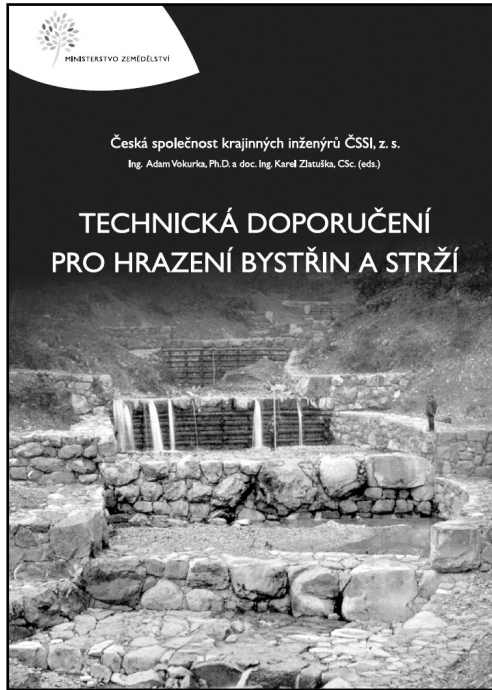
Účelem metodického sdělení je sdělit informace subjektům, jež se zapojují do chovu a využívání čmeláků a zároveň sjednotit postup orgánů ochrany přírody při rozhodování o povolení výjimky podle § 56 ZOPK ve vztahu k využití čmeláků v rámci zemědělské produkce.

Aktuality sestavuje Samostatné právní oddělení pro veřejnou správu AOPK ČR, kontakt: paula.filipova@nature.cz

Recenze

Technická doporučení pro hrazení bystřin a strží

Autoři publikace: Adam Vokurka, Karel Zlatuška a kol.

Publikaci České společnosti krajinných inženýrů ČSSI, z. s., vydalo v roce 2020 Ministerstvo zemědělství (ke stažení například na stránkách eagri.cz).

Publikace představuje tradiční přístupy a objekty oboru hrazení bystřin a strží, jak se od 19. století vyvinulo jejich užívání především ke statické stabilizaci koryt a strží a k pasivaci splaveninového režimu. Po dosti stručných a obecných kapitolách úvodu, vysvětlení některých oborových pojmů a principů hrazení je v části 4 Doporučené typy objektů a konstrukcí představeno instrumentarium, sloužící technické stabilizaci koryt od pasů, prahů, stupňů a skluzů přes přehrážky a srubové konstrukce k podélným konstrukcím, od pohožů a záhožů přes dlažby k podélným zdem. Poměrně stručně jsou zmíněny soustředovací a usměrňovací objekty typu výhonů, vegetační a jiné prvky. Části 5 a 6 pojednávají

hydrotechnické a statické aspekty. Část 7 se zabývá návrhem trasy koryta upravovaných vodních toků, část 8 je věnována využití vegetace při hrazení bystřin a strží. Část 9 předkládá seznam doporučených materiálů a dílců. Publikaci uzavírají přehled literatury, závěr a přílohy, věnované hlavně charakteristikám vhodných dřevin a doporučením směsí pro bylinný osev.

V názvu publikace jsou uvedena technická doporučení pro hrazení bystřin a o těch se také na jejich stránkách hovoří. To je problém již ve zcela základní poloze, neboť v oblasti nakládání s vodními toky dnes nelze oddělovat technické přístupy a prvky od toho ostatního, zejména ekologického. Samotný název ani úvodní textové části pak čtenáře výslovně neupozorňují na to, že publikace vzhledem k tomuto svému základnímu omezení nemá být vnímána a užívána jako „příručka, jak nakládat s vodními toky, které lze považovat za bystřiny“. Naopak je podána tak, že právě v tomto smyslu může být uživateli přijímána. Lze se obávat, že objekty a přístupy, v publikaci popisované a zobrazované bez solidnějšího rozboru aplikačních souvislostí, zejména vazeb na aspekty morfologie a ekologického stavu vodních toků, budou některými projektanty, jimž se v rámci školního studia hlavně na stavebních fakultách nedostalo k těmto aspektům přiměřené průpravy, aplikovány rovněž bez odpovídajícího vyhodnocení vazeb a souvislostí, ke škodě vodních toků a jejich bioty. Uživatelé se však budou odvolávat na to, že takové objekty a přístupy jsou uváděny v publikaci, kterou přece vydalo Ministerstvo zemědělství...

Lze říci, že publikace vyjadřuje inženýrskou snahu umísťovat do koryt vodních toků, případně strží, rozmanité objekty a konstrukce, převážně charakteru vzdáleného přírodě. Aplikace většiny prezentovaných přístupů a objektů však bude kolizní z hlediska morfologicko-ekologického stavu vodních toků, neboť bude znamenat především výrazná omezení přirozené tvarové a hydraulické členitosti vodních toků, vytváření koryt nepřirozených zahloubení a kapacit, eliminaci přirozených aspektů splaveninového režimu a narušení migrační prostupnosti vodních toků pro živočichy. Takto by publikace nepřekvapila, pokud by byla vyšla někdy kolem roku 1960. Z dnešního hlediska je však nedostatečně vybavena již jen v oblasti zdůvodnění, proč by se ony hrazenářské zásahy měly provádět, o nějakém uspokojivějším rámcovém vymezení

cílů, k nimž by mělo mířit nakládání s vodními toky, ani nemluvě. Pokud budeme vycházet ze základních přístupů, k nimž se hlásí mimo jiné evropská směrnice o rámcích vodní politiky, totiž že chceme mít vodní toky v dobrém ekologickém stavu a představě takového stavu odpovídají primárně toky přírodní, technicky neupravené, je třeba požadavek dobrého zdůvodňování jakýchkoliv případných technických zásahů pokládat za naprosto zásadní. V přehledu použitých definic stojí, že hlavními cíli hrazení jsou „snížení energie vodního proudu a optimalizace splaveninového režimu především pomocí příčných objektů“. Ze souvislostí plyne, že optimalizací splaveninového režimu se míní jeho pasivace. Již zde zřetelně chybí vysvětlení, že toto nemohou být v dnešní době obecné cíle stavu vodních toků, nýbrž že takové cíle mohou být uplatňovány jenom v poměrně úzce vymezených úsecích nebo místech vodních toků, kde jsou pro to dostatečně pádná zdůvodnění, například v podobě nezbytnosti stabilitní či protipovodňové ochrany budov, komunikací a podobně. Naopak nepříznivé dopady zmenšování energie vodního proudu a pasivace splaveninového režimu na přirozenou dynamiku a hydro-morfologický vývoj a v důsledku na ekologický stav vodních toků nejsou v publikaci rozebírány.

Již v prvním odstavci úvodu se publikace odvolává na plnění vodohospodářských, krajino-tvorných a ekologických funkcí lesa. Nutno říci, že tato odvolávka je problematická. Statická stabilizace koryt a omezování splaveninového režimu nepředstavují základ podpory právě těchto funkcí lesa, aspoň jak ty jsou v dnešní době převážně chápány.

Publikace vychází z poměrně širokého pojetí pojmu bystřina a neakcentuje rozdílné podmínky volné krajiny a zastavěných území. To umožňuje do kategorie bystřin zahrnovat dostí široký rozsah rozmanitých vodních toků. Pak se mohou vyskytnout snahy aplikovat příklady, uváděné v publikaci, v kdejakém vodním toku. Tento dojem může posilovat například část 7 Návrh úpravy trasy vodního toku, která prezentuje sestavování tras koryt vodních toků z lemniskátových nebo kružnicových oblouků. Jedná se o tradiční metody oboru technických úprav vodních toků, který sám o sobě je dnes spíše pokládán za historicky překonaný, respektive je vnímána silně omezená použitelnost jeho přístupů. V úpravách toků ovšem bylo popisované obloukové trasování po-

užíváno tam, kde vůbec je nějaký prostor pro to, aby se trasa koryta vlnila, tedy zejména v širších, obvykle méně sklonitých nivách, v jakých se přirozeně vyvíjejí koryta meandrujících, či dokonce stabilně větvených typů. Pak je poněkud nejasná použitelnost lemniskátových či kružnicových oblouků při trasování bystřin, za které obvykle pokládáme spíše vodní toky, jež v přirozeném stavu odpovídají hydromorfologickým typům toků divočících nebo s přímými koryty. Nejspíš i v tomto ohledu publikace doplácí na to, že se nepotkává s tématy říční morfologie.

Publikace pojednává o bystřinách a stržích, místy však doporučuje jednat s bystřinami tak, jako by to byly strže, tedy nikoliv vodní toky s permanentním průtokem. To se projevuje hlavně ve vztahu k migrační prostupnosti pro vodní živočichy, kterou publikace odbývá zcela nedostatečně, jenom několika dílčími zmínkami. Doporučuje budovat v korytech vodních toků prahy, stupně nebo přehrážky, ale nezabývá se tím, že přinejmenším velká část vodních toků, které zde mohu být pokládány za bystřiny, má význam z hlediska ryb i jiných složek živěny, jež za různými účely migrují i do vyšších částí povodí, třeba až po horní vlásečnice vodních toků. Uživateli publikace se nedostane ani základních doporučení, jak otázky prostupnosti posuzovat a jaké vyvozovat důsledky pro případné navrhování hrazenářských opatření. Chybí zmínka o tom, že existuje cosi jako když už ne komplexně biologické, tedy alespoň ichtyologické hodnocení vodních toků. Publikace také projevuje značně zjednodušené vnímání splaveninového režimu vodního toku – prakticky se omezuje na otázky jeho pasivace a nezabývá se jím jako nezbytným projevem přirozené existence a vývoje vodního toku, včetně jeho formování okolní krajiny. Problematické je odkazování na tzv. lesotechnické meliorace, nakolik tradiční nosnou činností této disciplíny bylo provádění odvodňovacích opatření na zamokřených lesních stanovištích. Pokud se ovšem také obor tzv. lesotechnických meliorací v souladu s dnes převažujícími potřebami přeorientovává spíše na eliminaci nevhodných odvodnění, nebylo by se za co stydět, pokud by to bylo výslovně uvedeno.

V úvodu jsou skromné zmínky o tom, že dnes se hrazení uplatní hlavně při stabilizaci úseků vodních toků, poškozených povodněmi, a při rekonstrukcích starších úprav. Rovněž jen pošem bylo popisované obloukové trasování po-

konstrucím a nahrazování souvislejších úprav koryt soustavami pasů a prahů. Bohužel chybějí bohatší a hlubší přísliby, že také obor hrazení bystřin reaguje na současné trendy vnímání cílů v nakládání s vodními toky a pokouší se hledat aspoň jakýsi „ekologický kompromis“.

V části 3.1 Zásady úprav potoků jsou uvedeny konstatace jako *„Při úpravách potoků rovin a pahorkatin se ustálil typ lichoběžníkového koryta s hloubkou 1,20–1,50 m a se šířkou dna 0,60–1,50 m, který byl používán převážně při melioračních úpravách. V těchto podmínkách vyhovuje tento typ příčného profilu jak k převedení velkých vod, tak pro vyústění drenáže, popřípadě pro úpravu hloubky hladiny podzemní vody“*. Nebo *„Často se volí opevnění nepoddajné – dlažba z kamene, prefabrikátů, popřípadě dlažba betonová“*. Ty nejhorší, dokonce v návrhových parametrech nepřípustně paušalizované způsoby degradace vodních toků, používané v minulosti v rámci technických úprav toků a tak zvaných meliorací, jsou takto v publikaci o hrazení bystřin předloženy bez jakéhokoliv hodnotícího komentáře a čtenář si může myslet, že je mu doporučováno, aby právě takto s vodními toky zacházel.

Něco takového lze říct také o části 4 Doporučované typy objektů. Hlavně řada snímků, které může čtenář vnímat jako návodné vzorové ukázky, představuje bez hodnotících a kritických komentářů ekologicky problematická až vysloveně degradující řešení, jaká bychom si v přiměřeně ekologicky pojímané správě vodních toků přáli spíše nevidět. Například obrázek 4–41 nabízí příklad potoka s kynetou opevněnou plůtky z tyčoviny, aniž by zmiňoval, že blízkost přírodě tohoto typu konstrukce je falešnou legendou, druhdy odvozovanou snad od toho, že dřevěná kultura je přírodního původu. Ve skutečnosti takto vytvářený obdélníkový příčný průřez kynety je výrazně vzdálený přírodě, opevnění po dobu své životnosti blokuje rozvoj příbřežních mělčin a navazujících ekologicky cenných partií vodního toku. Extrém představují snímky 4–45 a 4–46 v dílčí pasáži 4. 2. 6 Kamenné dlažby, které zachycují dlažbami do betonu opevněná koryta potoků v nezastavěných územích… které ani moc nevypadají jako bystřiny. Takto se to má dělat, nebo jsou tu ty snímky na odstranění?

V dílčí části 4. 1. 4 Skluzy se uvádí: *„Sklon skluzné plochy se pohybuje v rozmezí od 1 : 4 až*

do 1 : 15. Skluzové objekty příliš nenarušují migrační spojitost koryta vodního toku.“ Tvrzení, že skluzová plocha v uváděném rozmezí sklonů příliš nenarušuje migrační spojitost toku, se zdá být problematickým a nepodloženým. Takové skluzy, pokud nebudou příliš dlouhé, mohou překonávat snad jen nejzdatnější plavci, rekrutující se z řad lososovitých druhů ryb. Pokud jde o skluzy, publikace nevyužila možnosti odkázat na příslušné standardy ochrany přírody a krajiny, které se těmito objekty právě z hlediska prostupnosti zabývají.

V dílčí části 4. 1. 5 Přehrážky je ožehavá otázka migrační prostupnosti těchto objektů „ošetřena“ obrázkem 4–21, který zachycuje atypickou zděnou přehrážku s prostupem ve tvaru mostku. V popisu je představena jako *„retenční přehrážka s požadavkem na zachování částečné průchodnosti koryta pro rybí obsádku“*. Otvor v přehrážce na obrázku se skutečně jeví podobně prostupný, jako navazující úseky koryta, provedené v částečně přírodě blízké úpravě. Ale co je to „částečná průchodnost koryta“ a kdo by ji požadoval? Nepříjemní „ekologové“, například na správách chráněných krajinných oblastí, obvykle požadují zachování prostupností bez omezujících přívlastků…

Jako nedostatek lze vnímat, že ani fotografie, zachycující ucelenější pasáže úprav koryt, nemají v popisech lokaci a dataci. Hlubší zájemce takto nemá možnost navštívit některé lokality a udělat si představu o tom, jak určitá opatření vypadají a fungují po nějakém čase.

Část 4. 3 Soustředřovací a usměrňovací objekty je ke škodě věci dost úsporná, co se týče výhonů, a příliš nevyužívá příležitostí, které právě tyto prvky dávají k posilování tvarové a hydraulické členitosti koryt a obohacování jejich stanovištní nabídky složkám bioty. Ovšem o podmínkách pro biotu vodních toků se publikace celkově příliš nezmiňuje.

Část 4. 4 Vegetační a kombinované prvky, kde by se nabízely příležitosti k hledání nějakých ekologických alespoň kompromisů, je dost úsporná, taková očekávání nenaplnuje a spíš budí dojem, že je zařazena jenom do počtu. K dojmu odtažitého vztahu k této oblasti přispívá obrazová výbava části, která se omezuje na kresbu haťového válce, převzatou z publikace z roku 1927.

Publikace nezmiňuje, že by se v hrazení bystřin a strží mohly nějak uplatňovat přírodě blízké instalace na bázi tzv. říčního dřeva (tedy nikoliv tesařské konstrukce typu stupňů a srubů, ale například kotvené části neodvětvených stromů ve funkci výhonů apod.). Přitom se lze domnívat, že i při stabilizaci koryt bystřin, pokud již ji přijmeme jako nosný cíl, by se takové aplikace mohly uplatnit.

Publikace se nezabývá některými podstatnými aspekty, které mohou být významné i jen z hlediska technické efektivnosti. Jedná se o relativně velkou pracnost a náročnost na kvalitu provedení řady z doporučovaných prvků a konstrukcí, která je podmínkou jejich funkčnosti a trvanlivosti. Jde typicky o prvky charakteru stupňů v korytě, u nichž nekvalitní provedení často vedlo k podtékání či obtékání vody. Nejsou zdůrazněna rizika špatné spolupráce tuhých konstrukcí (dlažby, stupně, přehrážky, sruboviny…) s tvárným zeminovým prostředím a v tomto ohledu zdůrazňovány přednosti konstrukcí a prvků tvárných, přizpůsobivých… jakými jsou obvykle prvky a konstrukce přírodě blízké. Třeba zkušenosti s různými objekty hrazení a úprav toků, které po čase „zůstaly viset ve vzduchu“, přitom nejsou vysloveně vzácné.

Část 5 Hydrotechnické řešení a posouzení návrhu uvádí tradiční nástroje hydrauliky otevřených koryt. Jako dost zjednodušující se jeví část 5. 2 Návrhový průtok. Závažná otázka návrhu kapacity koryta se omezuje na vyhovění zvolenému stupni ochrany okolního území. Chybí informace o tom, že takto naznačený přístup, tedy dimenzování koryt na určité velikosti povodňových průtoků, se uplatňuje zejména ve vztahu k zástavbě, zatímco v nezastavěných územích by měla mít koryta kapacitu, v první řadě odpovídající plnění jejich vodohospodářských a ekologických funkcí. Tedy většinou kapacitu přirozeně malou, podporující vyběžování větších průtoků a jejich tlumení rozlívem do okolních ploch. (Pokud tento pohled není hrazení bystřin vlastní, pak jde o podstatný systémový problém tohoto oboru.)

Část 8 Využití vegetace při hrazení bystřin a strží zůstává, pokud jde o dřeviny, poplatná tradičním přístupům ozeleňování technicky upravených koryt vodních toků. Nějaká inspi-race přirozenými břehovými a doprovodnými porosty a jejich funkcemi se zde neprojevuje.

Část věnovaná travním a travinobylinným porostům ignoruje respektování regionality i zásady prosazované Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR formou dvou standardů – Krajinné trávničky (SPPK C02 007) a Obnova travních porostů s využitím regionálních směsí (SPPK D 02 001). Pozitivní je sice zmínka o možnosti ponechání plochy spontánní sukcesi, ale bez jakékoliv poznámky, v jakých případech je tato metoda vhodná. Nejasná je také specifikace výsledného porostu – kdy je cílem porost dřevin, kdy květnatá louka –, s ohledem na tyto skutečnosti by se totiž směs semen měla vybírat. Nedostatečně jsou uvedeny i možné komerční směsi vzadu v příloze. Například použití druhově bohatých suchomilných směsí nemůže mít obecnou platnost (s ohledem na regionalitu i přírodní podmínky), naopak zde chybí možnost použití mnohem levnější a vhodnější druhově obohacené jetelotravní směsi. Doporučení k výsevu nezohledňují, zda se jedná o výsev pouze travní, jetelotravní, či druhově bohaté směsi, přitom každá z těchto směsí má odlišné požadavky na půdu, živiny, hloubku výsevu i následnou údržbu. Naprosto nevhodný je požadavek na závlahu v prvních třech týdnech. Vzhledem k těmto skutečnostem nemůže být tato kapitola brána jako vhodná metodika.

V části 9 Seznam doporučených materiálů a dílců není v souvislosti s kamenivý zmíněna otázka jejich materiálové a tvarové vhodnosti pro určitá přírodní stanoviště.

Jakkoliv se publikace jmenuje „Technická doporučení…“, jejím nedostatkem je to, že se nezabývá nejen obecnějšími otázkami morfologie a ekologického stavu vodních toků, ale nikterak se nevypořádává ani s problematikou zvláštních zájmů ochrany přírody – ochrany specifických druhů organismů, biotopů a území. Přitom typickými oblastmi bystřin jsou hory a podhůří, kde lze očekávat výrazné působení zvláštních zájmů ochrany přírody, které mají i poměrně silnou oporu v právní úpravě. Tato území jsou často součástí chráněných krajinných oblastí či národních parků, kde budou i případné návrhy hrazenářských opatření posuzovány správami těchto území, v pozici orgánů ochrany přírody.

Pro autory publikace by ovšem neměly být překvapením výhrady Agentury ochrany přírody a krajiny ČR k jimi doporučovaným přístupům a opatřením. V letech 2016 až 2018 byli na půdě firmy Sweco-Hydroprojekt účastní tvorby

ČSN „Hrazení bystřin a strží“, kde tyto výhrady byly opakovaně uplatňovány… byť nepříliš brány v potaz.

Shrnutí: Publikace Technická doporučení pro hrazení bystřin a strží by neměla být přijímána a užívána jako obecný návod k zacházení s vodními toky, které mohou být pokládány za bystřiny. Většina v publikaci prezentovaných objektů a konstrukcí je přírodě vzdálená a schopná poškozovat morfologický a ekologický stav vodních toků, a pokud by již měla být využívána, tak nanejvýše lokálně, ve vybraných situacích, kdy je to dobře zdůvodněno jako nevyhnutelné.

*Vodohospodářskou část této recenze, s využitím připomínek vodohospodářů regionálních pracovišť AOPK ČR, členů odborné skupiny pro vodní ekosystémy a členů komise pro rybí přechody AOPK ČR, zpracoval **Tomáš Just**, vodohospodář působící na regionálním pracovišti AOPK ČR Střední Čechy, předseda odborné skupiny AOPK ČR pro vodní ekosystémy. Část věnovanou travním a travinobylinným porostům, zpracovala **Ivana Jongepierová**, AOPK ČR.*

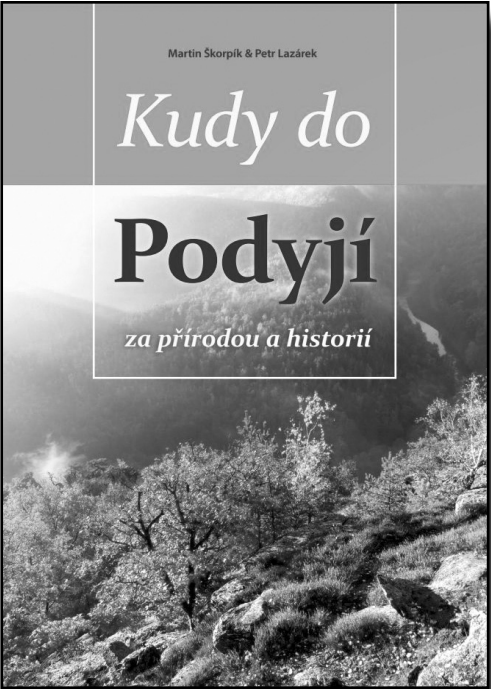
Text recenze je vědomě předkládán současně redakcím časopisů Ochrana přírody a Vodní hospodářství. Je určen čtenářským okruhům obou těchto časopisů, které se příliš nepřekrývají.

Kudy do Podyjí za přírodou a historií

Martin Škorpík, Petr Lazárek

Při příležitosti 30. výročí vzniku Národního parku Podyjí spatřila světlo světa začátkem roku 2021 kniha Kudy do Podyjí za přírodou a historií. Knihu vydala Správa Národního parku Podyjí, jejími autory jsou dlouholetí zaměstnanci správy Martin Škorpík a Petr Lazárek.

Publikace vyšla možná tak trochu „omylem“. V roce 2019 totiž správa parku uspořádala kurz průvodců pro území národního parku, účastníci tohoto kurzu ve dvou etapách absolvovali spoustu teoretických přednášek i terénních exkurzí. Na závěr kurzu vyvstala potřeba vybavit absolventy publikací, tedy jakýmisi „skripty“, ze kterých by trvale mohli čerpat informace pro praktický výkon průvodcovské činnosti v Podyjí. Psaní skript se poněkud protáhlo a výsledkem je obsáhlý, více

než stovcetrástránkový vlastivědný průvodce Podyjím, který může trvale sloužit nejen těmto průvodcům, ale zároveň i místním pedagogům a samozřejmě i návštěvníkům, kteří do národního parku přicházejí, chtějí si zde naplánovat výlety a navíc stojí o informace, které nejsou běžně dostupné v informačních centrech či na webových stránkách.

Publikace popisuje celkem 9 výletů (okruhů) do Národního parku Podyjí (1 okruh s přesahem do rakouského Thayatalu). Na každém výletu je detailně popsáno vždy 4–6 zastavení na nejzajímavějších lokalitách, které jsou doplněny informacemi nejen o významných, ale i běžných, leč opomíjených rostlinných či živočišných druzích na trase a podrobnostmi z neživé přírody, lesnictví, historie, vývoje krajiny či praktické péče o některé vybrané lokality.

Kniha obsahuje více než 400 hesel a stejný počet fotografií a obrazového materiálu, které pořídili nejen autoři a pracovníci Správy NP Podyjí, ale zároveň dalších 50 fotografů z řad přírodovědců či sběratelů, použity jsou i materiály z archivů některých institucí. Třicítka odborných poradců sdělila autorům knihy cenné rady a informace. Zcela nadstandardní spolupráci tradičně poskytlo Jihomoravské muzeum ve Znojmě, kromě dokumentačního materiálu se jednalo i o celou řadu odborných konzultací v průběhu sestavování knihy.

Každý návštěvní okruh má na svém začátku přehlednou mapku s čitelnými údaji o dalších detailech na cestě. Nenápadnými a velmi cennými údaji nad každou mapkou je délka trasy, její výškový profil a stupeň náročnosti. Nicméně u všech okruhů platí, že jsou voleny tak, aby je bez problémů mohla absolvovat skupina lidí bez zdravotních omezení na rodinném či školním výletě v průběhu jednoho půldne.

Kniha Kudy do Podyjí za přírodou a historií vyšla v nákladu 1000 kusů, převážná část tohoto nákladu je určena k prodeji. Bude k dispozici na Správě Národního parku Podyjí, v návštěvníckém středisku správy v Čížově a v regionálních knihkupectvích.

Jan Kos

Praktický komentář zákona o ochraně přírody a krajiny

V předešlém měsíci vyšel v nakladatelství Wolters Kluwer nový komentář, který rozšířil řadu komentářové literatury k zákonu o ochraně přírody a krajiny. Jde o publikaci:

JELÍNKOVÁ, J. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 548.

Velké části čtenářů našeho časopisu je znám jak vydavatel, tak i samotná autorka, pro ty čtenáře, kteří by tápali, vydavatele i autorku krátce představím. Vydavatelství Wolters Kluwer ČR je poskytovatelem právních a ekonomických informací, a to zejména je vydavatelstvím odborné právní a finanční literatury a provozovatelem automatického systému právních informací ASPI. Autorku nového komentáře JUDr. RNDr. Jitku Jelínkovou, Ph.D. většina čtenářů našeho časopisu dobře zná. Dlouhé roky pracovala jako vedoucí právního odboru ČIŽP, v posledních letech působí jako poradkyně, konzultantka, lektorka a externí vysokoškolská pedagožka a je autorkou a spoluautorkou řady odborných publikací v oblasti správního práva a správního trestání a v oblasti ochrany životního prostředí, zejména ochrany přírody a krajiny. V našem časopise v uplynulých letech publikovala celou řadu článků v rubrice Právo v ochraně přírody.

Po excelentním a rozsáhlém komentáři autorského kolektivu Vomáčka, Kotek, Konečná, Hanák, Dienstbier a Průchová vydaném v nakladatelství C. H. Beck na počátku roku 2018, který má vysokou akademickou úroveň, se nám nyní dostá-

vá do rukou praktický komentář, jehož hlavním cílem je přiblížit právní úpravu ochrany přírody a krajiny praxi, a to zejména praktické činnosti orgánů ochrany přírody, byť jistě bude přínosem i pro jiné čtenáře. Praktický komentář Jitky Jelínkové není vědeckým dílem, které by postihovalo veškeré teoretické aspekty zpracovávané materie či které by se zabývalo historií a vývojem komentované právní úpravy, neboť to ani nebylo jeho cílem a účelem.

Po předmluvě z pera JUDr. Svatomíra Mlčocha, který téměř před třiceti lety stál u zrodu zákona o ochraně přírody a krajiny, a po krátkém úvodu autorky následuje vlastní komentář. Komentářový text k jednotlivým ustanovením zákona je členěn do logických tematických celků, opatřených výstižnými nadpisy zobecňujícími obsah komentovaného ustanovení. Komentář se neomezuje na rozbor vlastní textace zákona, tedy neobsahuje jen „převyprávění“ textu jednotlivých ustanovení, nýbrž zdůrazňuje jejich smysl, účel, praktickou aplikaci a vazby na související ustanovení. O mnohých komentářích platí, že si s úsměvem či s povzdech můžeme říci, že „komentář končí tam, kde začíná praktický problém“. To našťěstí neplatí o této publikaci. Autorka poctivě a erudovaně řeší i výkladově obtížnější pasáže a nabízí čtenářům vždy konkrétní závěr. Opírá se přitom o vlastní široké zkušenosti, o judikaturu správních soudů i o výklady a metodiky MŽP.

Současně s těmito prameny pracuje uvážlivě, aby čtenáři nebyli takovými podklady zahlceni. Na místech, kde je to účelné, je přímo do textu komentáře zapracován též obsah prováděcího předpisu. To se týká zejména vyhlášky o ochraně dřevin a povolování jejich kácení či prováděcí vyhlášky k zákonu, pokud se týká vymezení, vytváření a ochrany ÚSES a ochrany VKP, v omezeném rozsahu i dalších prováděcích předpisů.

Z celého recenzovaného komentáře je zřejmé, že autorka v dile zúročila své bohaté zkušenosti a edukační schopnosti získané dlouholetou lektorskou praxí. Autorka zcela přesně ví, co v textu zdůraznit a jak ustanovení objasnit i těm, kdo nemají právní vzdělání a nemají dostatečné zkušenosti s výkonem státní správy. Uvážlivě volí, co do textu zařadit, co bude pro praxi přínosné a co již by byla informace nadbytečná a zahlcující. Těžištěm komentáře, jak autorka sama zdůrazňuje v úvodu, je výklad nejfrekventovanějších ustanovení obecné ochrany přírody a krajiny (tedy části druhé zákona) a výklad „průřezových“ otázek ře-

šících účast ekologických spolků, typy administrativních nástrojů, otázky nápravy ekologické újmy či vyvození právní odpovědnosti. Ovšem i výklad dalších částí zákona (třetí, čtvrté a páté), týkající se zvláštní územní a druhové ochrany a ochrany soustavy Natura 2000, je zpracován s vysokou odborností. Komentář také reflektuje nepříznivý legislativní vývoj zákona o ochraně přírody a krajiny z posledních let a jako vůbec první komentář (právní stav je v publikaci podchyčen ke dni 2. 2. 2021) reaguje na novelu tzv. urychlovacího zákona (zákon č. 403/2020 Sb.), a to ve výkladu § 8 odst. 6 a podrobným komentářem § 82a zákona.

Do takto rozsáhlého textu zpracovaného jediným autorem se samozřejmě mohly vloudit a také na několika místech vloudily drobné nepřesnosti a určitá ojedinělá argumentační zjednodušení. Jde však skutečně jen o podružné a zanedbatelné „drobné vady na kráse“.

Praktický komentář kolegyně Jitky Jelínkové se pro svou aktuálnost, vysokou obsahovou úroveň, přehlednost textu, srozumitelné zpracování a praktické zaměření zcela jistě stane užitečným každodenním pomocníkem orgánů ochrany přírody při jejich činnosti. Jeho pořízení všem doporučuji, zakoupit ho lze v tištěné či elektronické podobě.

Svatava Havelková

Summary

Reiterová L.: What is New in Flora of the Podyjí/Thaya River Basin and Thayatal National Parks?

In 2019-2020 a grid mapping of flora was conducted in the Podyjí/Thaya River Basin (Czech Republic) and Thayatal (Austria) National Parks. After 25 years which have passed by since the finishing data gathering in the course of the first floristic mapping led by Vít Grulich, comprehensive data on the occurrence of all vascular plants across the whole Podyjí/Thaya River Basin National Park including its buffer zone is available. Both mappings were carried out in the same system of mapping grid: thus, the data from them is well comparable. The floristic mapping again confirmed a huge importance of efforts to maintain the highest possible diversity in habitat types within the National Park: in croft of each municipality, on every patch of field or of forest,

in a valley and on a plateau, in the warm western part of the National Park as well as in the cold eastern one. The Podyjí/Thaya River Basin National Park has fully entitled to be furthermore listed as a prestige Important Plant Area of Europe.

Hromas J.: The Ledové sluje/Ice Caves – An Extraordinary Phenomenon of the Podyjí/Thaya River Basin

The Czech Republic does not abound with occurrence of ice-covered caves. There are some caverns where ice is formed in winter but they are ice-free in summer, particularly in pseudo-karst sandstone holes or volcanites. The Naděje/ Hope Cave in the Lužické hory/Lusatian Mts. as well as a system of abyssal caves in the Dyje/Thaya River Valley near the town of Vranov, called the Ledové sluje/Ice Caves (South Moravia) can be – to be treated with reserve - considered as ice-covered caves, incorrectly called ice ones. Macroclimatic conditions within holes, narrow entrance exposure and shading allow to form ice cover there, e.g. needle ice, icicles or ground ice, displaying patterns of statistic, dynamic and static-dynamic caves. In some holes, ice remnants survive all-year round: they are perennial. In the Ledové sluje/Ice Caves, 19 bat species have been recorded and due to high number of bats it was confirmed that the site is a unique bat roost of the Central European importance.

Ambrozek L.: The Landscape of Cooperation – Forty Years of the Bílé Karpaty/White Carpathians Mts. Protected Landscape Area

What will you recall if you hear the collocation “the Bílé Karpaty/White Carpathians Mts.”? Only a century ago, it was the most out-of-the-way place in what is now the Czech Republic left by people emigrating for America to seek employment; nowadays it has been a popular destination for more and more visitors from the whole country. Meadows full of orchids, wine cellars near the municipality of Petrov and the town of Strážnice, old service/sorb trees (Sorbus domestica), the Hornácko/Upper Moravian Slovakia region folk culture, the Moravian Kopanice region with the Goddesses of Žitková, a virgin forest below the top of Mt. Velká Javořina/Great Maple Forest, a beech forest in the Vlára Pass, the well-preserved landscape in Southern Moravian Wallachia around the municipality of Nedašov are probably best-known. The article complements the above picturesque mosaic of natural beauties with a fragment on cooperation between the State

Nature Conservancy and local people which is necessary to effectively and successfully protect, conserve and manage nature there. A charming beauty of the Bílé Karpaty/White Carpathians Mts. landscape and its natural treasure jointly formed by humans have been able to win recognition also abroad. In 1996, the Bílé Karpaty/White Carpathians Mts. were declared UNESCO Biosphere Reserve and since 2000, they have been a holding area of the European Diploma for Protected Areas awarded by the Council of Europe.

Mačát Z.: Fishponds and Pools as Important Refugia of Species Richness and Diversity – An Example Given by the Podyjí/Thaya River Basin

Although the Podyjí/Thaya River Basin National Park (NP) is primarily seen as an important island of various rather dry to xerothermic terrestrial habitats, forming together by a comprehensive mosaic a unique system freshwater ecosystems are a significant NP's part. The course of the Dyje/Thaya River is a region's real backbone that formed the NP's current geomorphological shape. Moreover, by their size, marginal wetland ecosystems significantly complement the mosaic of habitat patches. From a wider point of view of the adjacent landscape, they act as important refugia for more sensitive and demanding species and communities/assemblages: thus, they are typical local biodiversity hotspots. Such sites harbour completely crucial habitats for survival of or stabilizing populations in a lot of rare species, particularly plants or invertebrates. Therefore, the Podyjí/Thaya River Basin National Park Administration tries to maintain high-quality water ecosystems, to build new wetlands and to restore degraded or disturbed ones.

Pešout P., Porteš M., Černý Pixová K., Hendrychová M., Kříž P. & Lacina D.: Ecosystem restoration of lignite/brown coal open-pit mines

Mineral and rock mining carried out for centuries has had significantly negative impacts on the landscape and the environment in the Czech Republic. By size, the most extensive destruction in the whole country has been caused by surface open-pit lignite/brown coal mining in the North Bohemian Basin: more than 400 sq km have been affected by mining and by related infrastructure and industry there. Nowadays, when active lignite mining termination in the Most and Sokolov Basins has been very close, there has been a discussion on future use of the closed

mines and ecosystem restoration application for the above post-industrial habitats has been even more urgent than ever before. Remediation and restoration plans have been elaborated for all the lignite open-pits. We have been currently able to assess and to compare sites/areas left to spontaneous succession with those having been restored by technical reclamation. Many studies repeatedly confirmed that natural succession allows development of extraordinarily valuable habitats inhabited by threatened species, in addition having incomparably lower input costs and subsequent maintenance expenses. Background documents elaborated by the Nature Conservation Agency of the Czech Republic in cooperation with partners have been incorporated into a document submitted to the Czech Republic Government session by the Ministry of the Environment of the Czech Republic. After decades, the ecosystem restoration has become an equivalent alternative to reclamation of extensive parts in the post-mining landscape.

Stejskal R. & Ponikelský J.: Stool Forests in the Podyjí/Thaya River Basin Are again Coming Alive

The article presents the first experience in coppice forest restoration at two model sites in the Podyjí/Thaya River National Park (South Moravia), namely the Hnanice and Popice stool forests, in 2016-2021. These are overaged stool forests on habitats of acid and thermophilous oak forests and Hercynian oak-hornbeam forests. The rotation period is set for time being at 40 years while regeneration component size ranges between 0.25-0.5 hectares. Up to the present day, there have been in total 12 fellings: in addition to keeping reserved trees including biologically valuable hollow trees, all standing and lying dead wood is left there. At the same time, pine growths are restored there and foci of invasive woody plants, particularly the Black locust (*Robinia pseudoacacia*), are eradicated. Oak stool shoot growing rate is more than one meter per year: thus, clearings have to be fenced. Spaces among spouting stumps are filled by self-seeding woody plants – pioneering birches, aspens, willows or pines. Valuable broadleaved deciduous trees, e.g. cherry, rowan or pear trees have been regenerating and the shrub layer is formed there. On almost all clearings, low number of invasive black locusts and *Alianthus* trees have appeared. The first five years of the coppice forest regeneration in the Podyjí/Thaya River Ba-

sin National Park suggest that the targeted and regular management can enhance the growths even in the short term and can lay down the spatio-temporal mosaic typical for stool forests.

Görner T.: The Marbled Crayfish for the third time, this time again in Prague

One of the so far popular aquarium arthropods unfortunately now and then illegally released into a water reservoir by an irresponsible keeper. The author is speaking about the Marbled crayfish (*Procambarus virginalis*), native to the Eastern United States. Due to its popularity among aquarists and high risk to native crayfish species when released into the wild the crustacean is listed among the invasive alien species of European Union concern. The first species' confirmed occurrence in the Czech Republic was in a water body in Přátelství/Friendship Park in Prague (the Prosek city district) in 2015, the second case was reported from an artificial water reservoir on the Radovesice bank spoil after surface open-pit lignite/brown coal mining near the town of Bílina (northern Bohemia) a year later. The most recently, in 2020, almost 400 marble crayfish individuals of size between 2–13 centimetres including females with eggs had been captured in Prague, namely in the Dolní Chabry city district, during only four days. Bare fishpond bottom was consequently treated by lime: the procedure would eradicate the rest of crayfish. In the winter 2020/2021 season, the fishpond was dry and just the winter weather would support the eradication. Checks have not anymore proved the Marble crayfish occurrence at the site.

Vlasáková L.: Lead and Wetlands. What Results from the Newly Adopted European Commission's Regulation?

Wild animal poisoning is among the principal problems in global nature conservation. Many studies dealing with the topic have demonstrated that lead in gunshot poses the significant risk of poisoning particularly to waterbirds consuming spent shot mistaking it for food or the grit they need for their gizzards. Some international multilateral treaties and agreements to which the Czech Republic became a Party have been for a long time trying to handle the issue. Some years ago, the European Commission (EC) had begun to seriously deal with the issue. At the beginning of 2021, the EC adopted a new regulation under REACH, the EU's framework regulation for the use of chemicals. The regulation entered into

force on February 15, 2021 and sets a period of two, three years respectively for the introduction of ban on the use of lead gunshot in wetlands and at 100 metres around them. In the Czech Republic, the ban on the use of lead gunshot for hunting waterfowl in wetland has been in place since December 31, 2010.

Škorpík M.: Research on Podyjí/Thaya River Basin Nature in the Light of the last 30 years

Act No. 114/1992 Gazette on Nature Conservation and Landscape Protection, as amended later, obliges National Park (NP) Administrations not only to manage their territory, but also to conduct inventories, surveys, documentation and cooperation with scientific and research bodies. A long time before introducing territorial protection, research had been sporadic in the Podyjí/Thaya River Basin. Study on the Ledové sluje/Ice Caves pseudokarst near the town of Vranov and their microclimate described by Anton Roth in 1863 is one of the oldest. In 1897, Adolf Oborny made good use of the knowledge of the Podyjí/Taya River Basin in book *Flora of the Znojmo Region (Flora des Znaimer Kreises)*, The changes occurred after 1989 and after declaring the Podyjí/Thaya River Basin NP in 1991. In 1990 Vojen Ložek restored research on molluscs and he crowned it by monography entitled *Molluscs of the Podyjí/Thaya River Basin (1999)*. More extensive projects have been step-by-step implemented, e.g. a geological map of the Podyjí/Thaya River Basin NP and the Thayatal NP (1992) elaborated by the Czech Institute of Geology. Mapping of natural habitats and plant and animal species protected by the European Union's legislation was completed, the Podyjí/Thaya River Basin Site of European Importance (pursuant to the above act the term for Site of Community Importance, SCI under the European Union's Habitats Directive) and the Podyjí/Thaya River Basin Bird Area (pursuant to the above act, the term for Special Protection Area, SPA under the EU Birds Directive) were declared there. Research on dipterans carried out by the Czech University of Life Sciences Prague is highly remarkable, the project on butterflies in both the bilateral NPs implemented by Jan Šumpich (National Museum Prague) is also highly admirable: research on birds and bats should be mentioned, too. Since 1998, research results have been published in peer-reviewed journal *Thayensia* issued in cooperation with the South Moravian Museum Znojmo.

Maděra M.: Conspicuous is not an Equivalent of Knowledge

Nature can be effectively protected, conserved and managed using detailed knowledge. In the case of threatened wild animals, it is necessary to know both their habitats and trophic relations in food webs and due to usual population numbers and external factors also the level in which they have been endangered. Although some of them are highly visible in their habitats, such necessary knowledge is made more difficult by their bionomics. Thus, nature conservationists should increase field activities and arm themselves with patience. For example, blister beetles from the family Meloidae have been for many years one of the most endangered beetle taxa/groups, because habitats inhabited by most of their hosts, mainly hedgerows and grassy strips at field margins, have been declining in the Czech Republic's landscape. Necessity to maintain in the landscape not only blister beetles, but also other visible, often critically endangered organisms (due to their less known trophic interactions, they have been avoiding effective conservation measures) should be considered as a particularly urgent task by nature conservationists. If nature conservationists underestimate specific trophic relations in such species, their efforts to conserve them will result in disappointed hopes. Similarly, "trophically hidden" species in other taxa/groups should also be targeted.

Kala L. & Kos J.: Visitor monitoring in the Podyjí/Thaya River Basin National Park in Normal Times and in Times of Coronavirus

How many people walk along trails and paths there and has been the Podyjí/Thaya River Basin National Park (NP) also tending towards the fate as Mt. Sněžka, Pravčice Gate/Prebischtor, Mt. Praděd or Pustevny Saddleback which have been rather avoided by nature lovers due to high number of visitors? The answer is provided by outputs of long-term visitor monitoring scheme which was introduced also into the Podyjí/Thaya River Basin National Park in 2010 and had been inspired by such monitoring in the České Švýcarsko/Bohemian Switzerland National Park. The outputs suggest that the Podyjí/Thaya River Basin NP attendance by visitors was entirely minimal from October to March. Moreover, this has been in recent years true only for the NP's central and western parts while due to development in wine-growing and making tourism wine-growing and making municipalities in the eastern part of

the NP are visited also in winter. There has been a clear trend in the visitor number: in 2011-2019 it increased in total by 27 %. In 2020, the unambiguously highest load of visitors was recorded in the NP's thirty-year history: the number even multiplied. Whether this is a temporary fluctuation related to the global COVID-19 pandemic it at this moment is very difficult to say. Nevertheless the NP's Administration staff shall know it from numbers gathered by visitor monitoring using automatic counting system, the technology recording a jump in temperature caused by passing of a visitor, which shall be also continuing in the future.

Plesník J.: The United Nations Fundamental Report: Making Peace with Nature Should not be Too Much Postponed

On February 18, 2021, United Nations Secretary-General António Guterres launched the first UNEP synthesis report entitled "Making Peace with Nature: A scientific blueprint to tackle the climate, biodiversity and pollution emergencies" based on evidence from global environmental assessments, inter alia, reports by the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), the Intergovernmental Science-Policy Platform for Biodiversity and Ecosystem Services, the UNEP's Global Environment Outlook report and research on zoonotic diseases such as COVID-19. Unlike past U.N. reports that focused on one issue and avoided telling leaders actions to take, the facts-based document combines three intertwined environment issues, making it clear that there is no time for linear thinking or tackling problems one at a time. It first provides an Earth diagnosis of current and projected human-induced environmental change, by putting facts and interlinkages in perspective, including by using smart infographics. In building on this diagnosis, the report identifies the shifts needed to close gaps between current actions and those needed to achieve sustainable development. Authors detail our reliance on natural capital for livelihoods, prosperity, health and well-being, and outlines how that value is unevenly distributed. Moreover, while humanity depends on the Earth and its ecosystems and draws benefit from nature, this dependence is not accounted for in current economic and financial systems. The report of reports concludes that world can transform its relationship with nature and tackle the climate, biodiversity and pollution crises together to secure a sustainable future and prevent future pandemics.

Kontakty na autory

Libor Ambrozek

AOPK ČR, RP SCHKO Bílé Karpaty
vedoucí oddělení péče o přírodu a krajinu
libor.ambrozek@nature.cz

Paula Filipová

AOPK ČR
samostatné právní oddělení pro veřejnou
správu
vedoucí oddělení
paula.filipova@nature.cz

Tomáš Görner

AOPK ČR
oddělení obecné ochrany přírody
tomas.gorner@nature.cz

Svatava Havelková

právník v otázkách ochrany přírody
s.havelkova@email.cz

Markéta Hendrychová

Česká zemědělská univerzita v Praze
fakulta životního prostředí
katedra plánování krajiny a sídel
hendrychovam@fzp.czu.cz

Jaroslav Hromas

Správa jeskyní ČR
hromas@caves.cz

Ivana Jongepierová

AOPK ČR
oddělení MZCHÚ
ivana.jongepierova@nature.cz

Tomáš Just

AOPK ČR, RP Střední Čechy
vedoucí oddělení péče o přírodu a krajinu
tomas.just@nature.cz

Mladen Kaděra

lesník – biolog
(dříve lesnická fakulta VŠZ Brno)
mladen.kadera@seznam.cz

Luboš Kala

ředitel Partnerství o.p.s.
koordinátor monitoringu cyklistů a pěších v ČR
lubos.kala@nap.cz

Jan Kos

Správa NP Podyjí
vedoucí odboru veřejných vztahů,
dokumentace a informatiky
kos@nppodyji.cz

Petr Kríž

AOPK ČR, RP SCHKO České středohoří
ředitel odboru
petr.kriz@nature.cz

David Lacina

AOPK ČR
ředitel odboru zvláštní ochrany přírody
david.lacina@nature.cz

Zdeněk Mačát

Správa NP Podyjí
zoolog
macat@nppodyji.cz

Ondřej Nitsch

AOPK ČR, RP SCHKO České středohoří
oddělení péče o přírodu a krajinu
ondrej.nitsch@nature.cz

Pavel Pešout

AOPK ČR
ředitel sekce ochrany přírody a krajiny
pavel.pesout@nature.cz

Kateřina Černý Pixová

Česká zemědělská univerzita v Praze
fakulta životního prostředí
katedra plánování krajiny a sídel
pixova@fzp.czu.cz

Jan Plesník

AOPK ČR
vedoucí oddělení mezinárodní spolupráce
jan.plesnik@nature.cz

Jaroslav Ponikelský

Správa NP Podyjí
ponikelsky@nppodyji.cz

Michal Porteš

AOPK ČR, RP SCHKO České středohoří
oddělení sledování stavu biodiverzity
michal.portes@nature.cz

Antonín Reiter

Jihomoravské muzeum ve Znojmě
zoolog
reiter@muzeumznojmo.cz

Lenka Reiterová

Správa NP Podyjí
náměstek ředitele
reiterova@nppodyji.cz

Tomáš Rothrockl

Správa NP Podyjí
ředitel
rothrockl@nppodyji.cz

Robert Stejskal

Správa NP Podyjí
stejskal@nppodyji.cz

Martin Škorpík

Správa NP Podyjí
vedoucí oddělení speciální ochrany přírody
skorpik@nppodyji.cz

Libor Schröpfer

Obchodní akademie Plzeň
schropfer@oaplzen.cz

Karolína Šulová

AOPK ČR
vedoucí oddělení práce s veřejností
karolina.sulova@nature.cz

Libuše Vlasáková

Ministerstvo životního prostředí ČR
oddělení mezinárodních úmluv
libuse.vlasakova@mzp.cz

Tomáš Vrška

Mendelova univerzita v Brně
Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny
ředitel
Tomas.Vrska@slpkrtiny.cz